

УДК 339.3:658

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ ТА ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

Вікторія Васюта; Оксана Житник

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка», Полтава, Україна

Резюме. Торгівлю можна назвати сучасною та досить перспективною формою ведення підприємницької діяльності. Вона виступає одним з найважливіших складових формування українського валового внутрішнього продукту, і, не дивлячись на хвилюподібний шлях розвитку, стабільно становить 13–14 % протягом 2012–2021 років. Останнє десятиліття як вітчизняна, так і світова економіка піддаються постійним викликам сучасності. Для України наймасштабнішими стали збройний конфлікт на сході України 2014 р., стрімко прогресуюча пандемія Covid-19 у 2019 р. та її подальша чергова хвиля, пов'язана з вірусом Sars-CoV-2 Omicron у 2021 р., а також повномасштабна військова агресія Росії у 2022 році. Кожна із зазначених подій призводила до порушення економічної та політичної стабільності держави, що, у свою чергу, негативно впливало й на сферу ритейлу. Автори провели дослідження, метою якого стало визначення впливу економічних коливань та збройного конфлікту на торговельне підприємництво в Україні. Розкрито сутність роздрібної торгівлі, проаналізовано основні показники розвитку торговельного підприємництва за останні роки. Автори статті наголошують, що при аналізі структури товарообороту варто враховувати, що воєнні дії на території України та економічна криза впливають на купівельну спроможність населення. В результаті цього відбувається зміна споживацьких пріоритетів під час купівлі товарів. Наразі найбільший попит серед покупців мають продукти першої необхідності й товари з тривалим терміном споживання, такі, як цукор і крупи. Сфера роздрібної торгівлі в Україні сьогодні переживає не найкращі часи. Це підтверджують результати онлайн-опитування, яке було проведено 18–21 березня 2022 року Асоціацією ритейлерів України (Retail Association of Ukraine – RAU). Динаміка та масштабність негативних змін у структурі та обсягах товарообороту торговельних суб'єктів підприємництва наголошують на необхідності проведення не лише економічних, а й політичних заходів на державному рівні для контролю та стабілізації поточної ситуації. Наразі актуальними є велика кількість вітчизняних та міжнародних програм, частка з них націлена саме на підтримку бізнесу.

Ключові слова: торговельне підприємництво, роздрібна торгівля, товарооборот, ритейл, розвиток.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.120

Отримано 14.09.2022

UDC 339.3:658

IMPACT OF ECONOMIC FLUCTUATIONS AND THE ARMED CONFLICT ON TRADE ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Viktoriia Vasiuta; Oksana Zhytnyk

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, Ukraine

Summary. Trade can be called a modern and promising form of doing business. It is one of the most important components of the formation of the Ukrainian gross domestic product, and, despite the undulating path of development, it is stable at 13–14% during 2012–2021. Retail is the more attractive and profitable part of the industry. Over the past decade, both the domestic and the world economy have been subjected to constant challenges of the 20th century. For Ukraine, the most significant were the armed conflict in eastern Ukraine in

2014, the rapidly progressing COVID-19 pandemic in 2019 and its subsequent next wave of the SARS-CoV-2 Omicron virus in 2021, as well as the full-scale military aggression of Russia in 2022. Each of these events led to a violation of the economic and political stability of the state, which in turn had a negative impact on the retail sector. The main purpose of conducted a study was to determine the impact of economic fluctuations and armed conflict on trade entrepreneurship in Ukraine. The essence of retail trade is revealed and the main indicators of the development of trade entrepreneurship in recent years are analyzed. The authors of the article note when analyzing the structure of trade, it should be taken into account that military operations on the territory of Ukraine and the economic crisis affect the purchasing power of the population. As a result, there is a change in consumer priorities when buying goods. The greatest demand among buyers is for essential products and goods with a long consumption period, such as sugar and cereals. Nowadays the sphere of retail trade in Ukraine is going through hard times. This is confirmed by the results of an online survey conducted on March 18–21, 2022 by the Retail Association of Ukraine (RAU). The dynamics and scale of negative changes in the structure and volume of trade turnover of commercial business entities emphasize the need for not only economic, but also political measures at the state level to control and stabilize the current situation. There are a large number of domestic and international programs aimed specifically at supporting the business.

Key words: trade entrepreneurship, retail trade, turnover, retail, development.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.120

Received 14.09.2022

Постановка проблеми. Такий сектор економіки України як торгівля є видом господарської діяльності, який справляє значний вплив на формування гідного рівня життя населення. Разом з тим, будучи активними учасниками ринкових відносин, суб'єкти торговельного підприємництва перебувають під постійним впливом зовнішнього середовища. У таких умовах надзвичайно важливим для національної економіки, і зокрема торгівлі як її складової, є прийняття тих управлінських рішень, котрі здатні максимально нівелювати існуючі перешкоди розвитку та покращити показники ефективності функціонування виокремленої сфери.

Зміни в територіальній цілісності України, порушення політичної стабільності та економічні кризи, викликані стрімко прогресуючим поширенням вірусів SARS-CoV-2 і SARS-CoV-2 Omicron, – усе це є негативними факторами розвитку сфери торгівлі. Тому особливо актуальним є застосування системного підходу, а також аналізу та синтезу для комплексного дослідження діяльності торговельних підприємств України та формування у подальшому пропозицій щодо відновлення даної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів торговельного підприємництва, у тому числі роздрібною торгівлі, приділяли увагу А. І. Кашперська [1], О. О. Кавун, Ю. В. Кіндзерський, Ю. О. Бровкіна, І. В. Лазебна, Н. Т. Трішкіна та інші. Наразі важливим є ґрунтовніше дослідження базисних умов діяльності торговельних підприємств в Україні, особливу увагу рекомендується зосередити на ритейлі.

Метою дослідження є визначення впливу економічних коливань та збройного конфлікту на торговельне підприємництво в Україні.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: розкрити сутність роздрібною торгівлі, проаналізувати динаміку розвитку ритейлу, встановити фактичні наслідки воєнних дій на території України для сфери торгівлі. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналізу, узагальнення, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. У розрізі нинішніх тенденцій сталого розвитку української економіки, поживлення процесів збільшення внутрішньоринкової конкуренції значною мірою залежить від торговельного сектора. Адже торгівля є досить динамічним видом господарської діяльності. У свою чергу, привабливішою та прибутковішою складовою цієї галузі є, власне, роздрібна торгівля. Вітчизняне торговельне підприємництво характеризується високим рівнем конкуренції, що можна вважати позитивним чинником для розвитку. Саме такі умови змушують національних

виробників і суб'єктів торговельного підприємництва шукати шляхи підвищення якості продукції та адаптуватися до сучасного ринку.

Динамічність розвитку роздрібно́ї торгівлі та досить відчутне зростання конкуренції призводить до появи нововведень у принципах ведення даного виду підприємницької діяльності. Відтак, варто зазначити, що нині роздрібно́я торгівля знаходиться на такому рівні становлення, який не відповідає жорстким вимогам сучасного ринку й вимагає від керівництва прийняття раціональних і виважених рішень [1, с. 120–121].

Відповідно до чинного законодавства, роздрібно́я торгівля визначається як вид економічної діяльності суб'єктів господарювання з продажу (без перероблення) населенню нових та користованих товарів, призначених переважно для користування громадянами (приватними особами) або домашніми господарствами, у магазинах, універсальних магазинах, лавках і кіосках, посилоквих торгових фірмах, торговими посередниками тощо [2].

На діяльність вітчизняних торговельних підприємств останнім часом здійснили негативний вплив кілька чинників.

Показники ефективності діяльності підприємств роздрібно́ї торгівлі в Україні зазнали спаду ще в період 2014–2018 років. Останнє фахівці пов'язують з воєнними діями на сході України. Відтак, певна частка торговельних мереж була вимушена призупинити чи припинити взагалі своє функціонування. Спад платоспроможності споживачів призвів до того, що вони стали першочергово звертати увагу на ціну товару, а потім уже на його якість та торговельну марку виробника.

У 2019 році на економіку України здійснила серйозний вплив економічна криза, спровокована пандемією через розповсюдження коронавірусу SARS-CoV-2 [3]. Її наслідки були відчутними протягом останніх трьох років. Однією з основних проблем можна сміливо назвати зниження платоспроможності споживачів, попиту й відповідне зниження ділової активності підприємців. Усе зазначене стало результатом. Вже у 2020–2021 роках завдяки високій динамічності, а саме, переорієнтації на онлайн-сферу та швидкій адаптації до неї малі та середні підприємства мали позитивні зрушення розвитку.

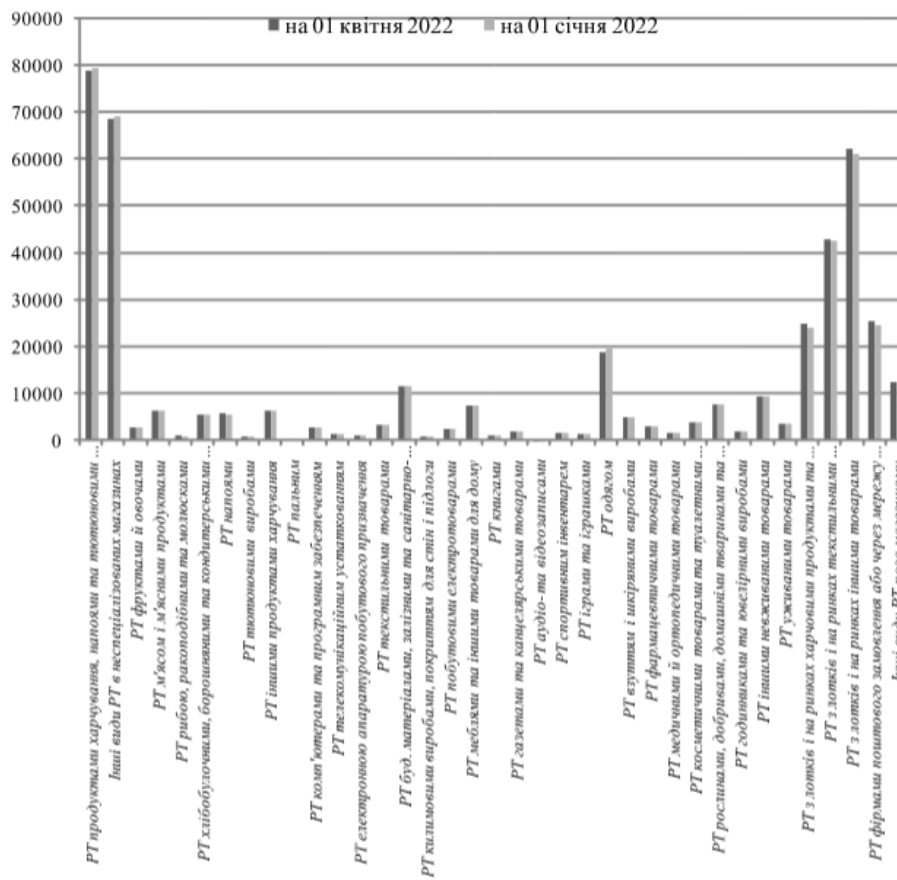
Через повномасштабне вторгнення Росії в Україну з 24 лютого 2022 року вітчизняна економіка несе колосальні збитки. Відбувається руйнування промислових та інфраструктурних потужностей. Вимушене переміщення людей призвело до втрати робочої сили, споживання та збільшення розміру видатків на розв'язання соціальних питань тощо. Наразі зростає ймовірність тривалої війни з Росією. Для запобігання краху економіки Україні необхідно вийти на шлях сталого розвитку під час війни. Через російську агресію страждають усі сфери економіки України, сфера торгівлі не є винятком. Негативний вплив збройних конфліктів відчувають і підприємства, що спеціалізуються на роздрібно́ї торгівлі.

Розглянемо деякі основні показники розвитку роздрібно́ї торгівлі за останні роки. За даними Державної служби статистики [4] станом на 1 квітня 2022 року спостерігається загальне збільшення кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців у даній сфері. Така динаміка характерна лише для 15 із 37 видів роздрібно́ї торгівлі (РТ), за рештою видів відбулося скорочення їх кількості (рис. 1).

Найбільшого кількісного збільшення зареєстрованих фізичних осіб-підприємців мали такі види торгівлі:

- роздрібно́я торгівля з лотків і на ринках іншими товарами;
- роздрібно́я торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет;
- роздрібно́я торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами;

- роздрібна торгівля квітами, рослинами, насінням, добривами, домашніми тваринами та кормами для них у спеціалізованих магазинах;
- роздрібна торгівля книгами в спеціалізованих магазинах.

Рисунок 1. Кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців в Україні за видами економічної діяльності, одиниць

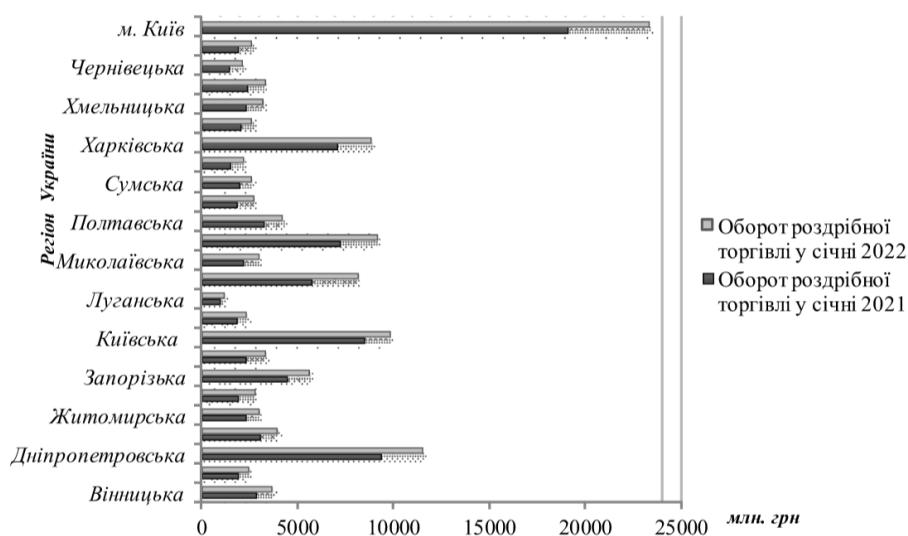
Цікавим є той факт, що в останні періоди для українського внутрішнього ринку характерним є значне поширення діяльності транснаціональних корпорацій. Зокрема, наразі на вітчизняному ринку роздрібної торгівлі непогані позиції обіймають такі закордонні торговельні мережі: «Metro Cash&Carry», «Auchan», «Zara», «Bershka», «Stradivarius» тощо.

Певною мірою дану експансію з боку іноземних корпорацій можна назвати позитивним явищем. Адже даний процес спровокував пришвидшення розвитку вітчизняних торговельних мереж, серед яких «Фуршет», «Велика кишеня», «АТБ», «Fozzy Group» та інші. Таким чином, на ринку роздрібної торгівлі відчутно посилилася внутрішня конкуренція, водночас відбулося заповнення ринку товарам високої якості [5, с. 115].

Роздрібний товарооборот являє собою універсальний економічний показник, який відображає масштаби та рівень задоволення попиту споживачів продукції, і, відповідно, обсяги залучення купівельних фондів населення. Динаміка величини товарообороту характеризує рівень розвитку виробництва й стимулювання, сприяння пришвидшенню обороту капіталу виробничих суб'єктів господарювання й стану грошового обігу в цілому. Відтак, розмір роздрібного товарообороту торговельних фірм можна назвати одним із головних показників соціально-економічного розвитку окремого регіону чи держави загалом [6, с. 141].

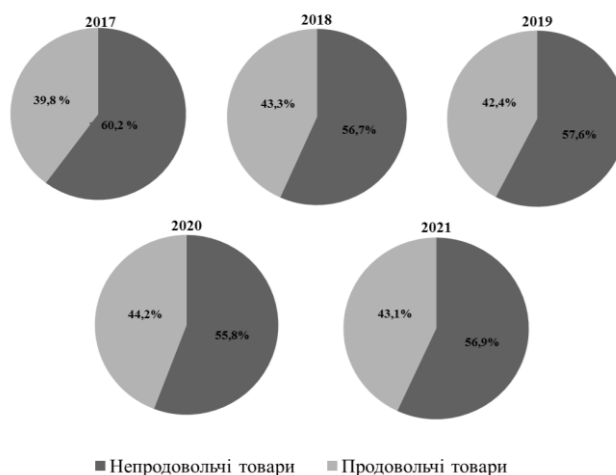
Основними умовами розвитку роздрібногo товарообороту прийнято називати наявність необхідної кількості товарів і послуг, які задовольняють очікування та побажання, тобто попит, покупців за усіма рисами: ціновою політикою, якістю. Ще одним важливим фактором є наявність широко розгалуженої роздрібної торговельної мережі. При цьому, вона повинна мати гідний рівень якості обслуговування споживачів, що відповідає всім чинним нормам, і володіти сучасним обладнанням. У загальному, реалізація продукції споживачам відбувається через різноманітні різнотипні торговельні об'єкти, сукупність яких і становить роздрібну торговельну мережу [7, с. 180].

У січні 2022 року має місце позитивна динаміка до зростання величини товарообороту підприємств роздрібної торгівлі на 28230,0 млн грн у порівнянні з січнем 2021 року (рис. 2) [4].

Рисунок 2. Порівняння величини обороту роздрібної торгівлі по регіонах у 2021 та 2022 роках (у млн грн)

Зауважимо, що серед товарних груп переважаючу позицію тривалий час незмінно займали непродовольчі товари. Проаналізуємо динаміку структури товарообороту за 2017–2021 роки (рис. 3). При цьому варто розуміти, що воєнні дії на території України та економічна криза впливають на купівельну спроможність населення, у результаті чого відбувається зміна споживацьких пріоритетів під час купівлі товарів.

Рисунок 3. Структура роздрібногo товарообороту за товарними групами по роках

Наразі найбільший попит серед покупців мають продукти першої необхідності й товари з тривалим терміном споживання, такі як цукор і крупи. Разом з цим наприкінці квітня стало зрозумілим, що найвідчутніше скорочення товарообороту у порівнянні з січнем відбулося в таких категоріях: сфера послуг (на 94 %), ювелірні вироби (на 89 %), одяг та взуття (на 83 %), електроніка та побутова техніка (на 74 %) тощо.

Не дивлячись на позитивні тенденції у розвитку сфери роздрібної торгівлі (ритейлу) напередодні введення воєнного стану, варто розуміти, що нині дана галузь переживає не найкращі часи. Це підтверджують результати онлайн-опитування, яке було проведено 18–21 березня 2022 року Асоціацією ритейлерів України (Retail Association of Ukraine – RAU) (табл. 1). Респондентами стали 97 власників та CEO підприємств України. Загалом за перші 25 днів ведення воєнних дій на території нашої країни близько 29% суб'єктів торговельної діяльності, або 3946 одиниць, припинили своє функціонування з тих чи інших причин [8].

Першу десятку лідерів по регіонах за зростанням товарообороту за рік в Україні посідають місто Київ (+4198,6 млн грн), а також Львівська (+2411,4 млн грн), Дніпропетровська (+2095,9 млн грн), Одеська (+1923,7 млн грн), Харківська (+1788,6 млн. грн), Київська (+1351,3 млн грн), Запорізька (+1167,8 млн грн), Івано-Франківська (+996,1 млн грн), Полтавська (+978,7 млн грн) та Черкаська (+937,4 млн грн) області.

Станом на 21 березня 2022 року сукупна кількість функціонуючих роздрібних об'єктів склала 9701 одиницю при загальній чисельності у 13674 підприємства. Щоправда близько 15–18% працюючих компаній діють в обмеженому графіку, в рамках комендантської години, відкриті кілька днів на тиждень у зв'язку з бойовими діями в даних регіонах і містах.

Таблиця 1. Оцінювання діяльності торгових об'єктів ритейлу в Україні станом на 21.03.2022 року

Сфера ритейлу	Кількість торгових об'єктів в галузі, одиниць	Кількість діючих об'єктів		Кількість закритих об'єктів	
		Одиниць	%	Одиниць	%
Заправки, бензин, паливо	1363	1163	85	200	15
Міні-маркети, супермаркети, гіпермаркети	3329	2749	83	580	17
Розважальні центри, кінотеатри	46	6	13	40	87
Ювелірні вироби	1313	194	15	1119	85
Товари для дому, хімія, косметика	2652	1928	73	724	27
Одяг, взуття	510	142	28	368	72
Будівельні матеріали	111	76	68	35	32
Побутова та цифрова техніка	554	272	49	282	51
Аптеки	3796	3171	84	625	16
Разом	13674 (100%)	9701	71	3973	29

Інші функціонуючі торгові точки зіштовхнулися з різними логістичними проблемами, ускладненням транспортних перевезень. Порушується і вчасність доставки товарів, характерною є відсутність достатньої кількості транспортних засобів для ведення логістики, не вистачає й логістичного персоналу. Досить відчутною є проблема наявності потрібного покупцям товару у виробників і постачальників. Особливо це спостерігається у зонах бойових дій, що, власне, ускладнює забезпечення роздрібних підприємств у даних регіонах [8]. У цілому за період з 24 лютого до 23 квітня 2022 року збитки торговельних компаній, зокрема втрати нерухомості, обладнання, товарних і складських запасів оцінювались у 50,7 млрд грн. Такий оцінювальний результат дало

реалізоване дослідження «Збитки ритейлерів України за два місяці воєнних дій». Зауважимо, що серед дослідної групи (295 мережевих роздрібних підприємств) майже 43 % становили саме малі компанії, до яких відносять торгові мережі з кількістю торгових точок від 3 до 20.

Серед членів RAU протягом 18–21 травня 2022 року проведено ще одне онлайн-опитування за участю 92 компаній. За результатами дослідження відомо, що до початку військових дій галузь налічувала близько 15263 підприємства, а станом на 20 травня діючими з них уважались 12523 одиниці. При цьому фахівці акцентують увагу на позитивній тенденції: у березні кількість закритих об'єктів торговельної галузі складала 29%, у квітні це значення рівнялось 23 %, у травні – 18% [9].

Власне опитування 11–14 березня 2022 року проведене Європейською Бізнес Асоціацією (European Business Association – ЕВА) [10]. Респондентами стали фізичні особи-підприємці, які є учасниками проекту з підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ) від ЕВА Unlimit Ukraine. Загальна кількість опитуваних становила 156 підприємців. Близько 37 підприємців (24% опитуваних) оголосили про повну відсутність резервних фінансових коштів. При цьому 50 суб'єктів (32%) вважають, що період їхньої фінансової стійкості становитиме кілька місяців, ще 34 фірми (22%) кажуть про лише один місяць. Разом з тим на піврічний запас міцності покладають надію 14 підприємців (9%), а рік та більше мають змогу протриматися, за умови не відновлення роботи, всього 5% опитуваних або 8 фірм. Таким чином, у результаті опитування від ЕВА було загалом встановлено, що 42% представників малого та середнього бізнесу (МСБ) не працюють узагалі, ще 31% призупинили роботу, але прагнуть відновити її. 13% малих та середніх підприємств продовжили діяльність у повному обсязі. Обмежили географію свого функціонування 14% респондентів. При цьому 3% фірм закрили частину торгових точок чи відділень. До того ж 13% МСБ перейшли в онлайн. Серед опитаних респондентів 4% нині планують закрити свій бізнес [10].

У період з 26 травня до 2 червня 2022 року 101 директор членських компаній ЕВА долучилися до нового дослідження, націленого на з'ясування спроможності українського бізнесу функціонувати в нових умовах. Опитування продемонструвало самостійність та фінансову забезпеченість вітчизняних підприємців, адже 92% не вдавалися до використання державних або міжнародних програм підтримки бізнесу.

Такий динамізм та масштабність змін у структурі та обсягах товарообороту торговельних суб'єктів підприємництва наголошують на необхідності проведення не лише економічних, а й політичних заходів на державному рівні для контролю й стабілізації поточної ситуації.

У цілому за перші 100 днів ведення активних бойових дій на території України уряд прийняв близько 280 різноманітних нормативно-правових актів, чимала частка з них націлена на підтримку бізнесу. Зокрема, сьогодні актуальною є велика кількість вітчизняних та міжнародних програм. Український уряд пропонує роботодавцям компенсацію за прийняття на роботу внутрішньо переміщених осіб. Окрему увагу Офіс з розвитку підприємництва та експорту приділяє релокейту постраждалих підприємств. Окрім цього, не дивлячись на фінансові складнощі відбувся запуск урядового проекту «eРобота». У рамках зазначеного проекту підприємці та ті, хто прагне започаткувати новий бізнес, можуть позмагатися за отримання одного з грантів на розвиток: садівництва чи ягідництва (до 400 тис. грн за гектар), тепличного господарства (до 7 млн грн за 2 гектари), переробного підприємництва (до 80 млн грн), стартапів у сфері високих технологій та ІТ (від 750 тис. грн до 8 млн грн) [11].

Постійних змін наразі зазнає й податкова сфера України. Серед останніх ініціатив уряду є розгляд запровадження податкової моделі «10–10–10». Сутність цього проекту податкової реформи полягає в уніфікації податку на прибуток, податку на доходи

фізичних осіб й податку на додану вартість та установлення їх на рівні 10%. Разом з тим пропонується скасувати єдиний соціальний внесок, військовий збір, а також чинні податкові пільги.

Висновки. Торгівля за своєю суттю є не лише видом господарської діяльності, метою якого є доведення продукції від виробника до споживача будь-якого рівня та отримання прибутку, а й виступає важливим індикатором рівня та якості життя населення. Однак наразі українські роздрібні торговельні підприємства перебувають у шоковому стані та поступово адаптуються до ведення свого бізнесу в умовах економічної нестабільності та війни із Росією. Останнє призводить до появи численних факторів, що гальмують розвиток. Серед них доречно назвати знищення певної частки складів торгових мереж, порушення більшості шляхів транспортно-логістичної системи, брак робочої сили тощо. Для запобігання краху економіки України необхідно вийти на шлях сталого розвитку під час війни. На сьогодні актуальною є велика кількість вітчизняних та міжнародних програм, частка з них націлена саме на підтримку бізнесу.

Conclusions. Trade in its essence is not only a type of economic activity, the purpose of which is to bring products from the manufacturer to the consumer of any level and make a profit, but also acts as an important indicator of the level and quality of population life. Nowadays, however, Ukrainian retailers are in a shock state and are gradually adapting to doing their business in the face of economic instability and war with russia. This leads to the appearance of numerous factors that prevent for development. Among them, we can name the destruction of a certain share of warehouses of retail chains, the violation of most of the ways of the transport and logistics system, the shortage of labor, etc. To prevent the collapse of the economy, Ukraine needs to take the path of sustainable development during the war. Today there are a large number of domestic and international programs aimed specifically at supporting business.

Список використаних джерел

1. Кашперська А. І. Ринок роздрібної торгівлі України: стан і тенденції розвитку. Бізнес Інформ. 2021. № 4. С. 120–127. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-120-127>
2. Наказ «Про затвердження Інструкції щодо заповнення форм державних статистичних спостережень стосовно торгової мережі та мережі ресторанного господарства» від 24.10.2005 документ № з1350-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1350-05/ed20051119/find?text=%D0%EE%E7%E4%F0%B3%E1%ED%E0+%F2%EE%F0%E3%B3%E2%EB%FF#Text>. (дата звернення: 01.09.2022)
3. Васюта В., Житник О. Особливості діяльності середнього та малого бізнесу в умовах пандемії Covid-19. Економіка та суспільство. 2021. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-40>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 25.08.2022).
5. Івануц А., Кобеля З. І. Стан розвитку роздрібної торгівлі України. Розвиток фінансових відносин суб'єктів господарювання в умовах динамічного зовнішнього середовища: тези Інтернет-конференції. Житомир. 15 листопада. 2018. С. 114–115. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/114.pdf>. (дата звернення: 31.08.2022)
6. Коптєва Г. М. Сучасний стан та тенденції розвитку підприємств роздрібної торгівлі. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 6 (17). С. 140–143. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-27>
7. Волкова Н. А., Гогняк І. О. Аналіз стану роздрібної торгівлі України та напрямки її розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Херсон: Херсонський державний університет. 2016. Вип. 21. Ч. 2. С. 180–183. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/2/46.pdf. (дата звернення: 25.08.2022)
8. Асоціація рітейлерів України. Статистика війни: за місяць бойових дій український рітейл втратив третину своїх торгових точок. URL: <https://rau.ua/ru/povunyi/russian-war/>. (дата звернення: 28.09.2022)
9. Асоціація рітейлерів України. Рітейл іде у контраст: скільки втратили магазинів провідні торговельні мережі України (інфографіка): веб-сайт. URL: <https://rau.ua/novunyi/vtrachenih-magaziniv-rau-5/>. (дата звернення: 28.09.2022)
10. Європейська Бізнес Асоціація. Фінансові резерви чверті представників малого бізнесу вже вичерпані. URL: <https://eba.com.ua/finansovi-rezervy-chverti-predstavnykiv-malogo-biznesu-vzhe-vycherpani/>. (дата звернення: 27.09.2022)

11. Дія. Бізнес. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime>. (дата звернення: 03.10.2022)

References

1. Kashpersjka A. I. (2021) Rynok rozdribnoji torghivli Ukrajinu: stan i tendenciji rozvytku [Ukrainian Retail Market: The State and Development Trends] *Biznes Inform* [Business Inform] (electronic journal). No 4. P. 120–127. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-120-127>
2. Nakaz “Pro zatverdzhennia Instruksii shchodo zapovnennia form derzhavnykh statystychnykh sposterezen stosovno torhovoï merezhi ta merezhi restorannoho hospodarstva” vid 24.10.2005 dokument No. z1350-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1350-05/ed20051119/find?text=%D0%EE% E7%E4%F0%B3%E1%ED%E0+%F2%EE%F0%E3%B3%E2%EB%FF#Text>. (accessed: 1 September 2022).
3. Vasyuta V., Zhytnyk O. (2021) Osoblyvosti diyal'nosti seredn'oho ta maloho biznesu v umovakh pandemiyi Covid-19 [Features of medium and small business activity in the context of a pandemic Covid-19] *Ekonomika i suspil'stvo* [Economy and Society] (electronic journal). No. 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-40>
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (accessed: 25 August 2022).
5. Ivanuts A., Kobelia Z. I. (2018) Stan rozvytku rozdribnoi torhivli Ukrainy [The state of development of retail trade in Ukraine] *Proceedings of the Rozvytok finansovykh vidnosyn subiektiv hospodariuvannia v umovakh dynamichnoho zovnishnoho seredovyscha* (Zhytomyr, Ukraine, November 15, 2018). P. 114–115. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/vse.pdf>. (accessed: 31 August 2022)
6. Koptieva H. M. (2019) Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku pidpriemstv rozdribnoi torhivli [Current state and trends of retail enterprises] *Pryazovskyi ekonomichni visnyk* [Pryazovsky Economic Bulletin] (electronic journal). Vol. 6 (17). P. 140–143. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-27>
7. Volkova N. A., Hohniak I. O. (2016) Analiz stanu rozdribnoi torhivli Ukrainy ta napriamky yii rozvytku. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia “Ekonomichni nauky”* [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series “Economic Sciences”] (electronic journal). Vol. 21. P. 180–183. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/2/46.pdf. (accessed: 25 August 2022).
8. Asotsiatsiia riteileriv Ukrainy. Statystyka viiny: za misiats boiovykh dii ukrainskyi riteil vtratyv tretynu svoikh torhovykh tochok. URL: <https://rau.ua/ru/novyni/rusiian-war/>. (accessed: 28 September 2022).
9. Asotsiatsiia riteileriv Ukrainy. Riteil ide u kontrnastup: skilky vtratyli mahazyniv providni torhovelni merezhi Ukrainy (infografika). URL: <https://rau.ua/novyni/vtrachenih-magaziniv-rau-5/>. (accessed 28 September 2022).
10. Yevropeiska Biznes Asotsiatsiia. Finansovi rezervy chverti predstavnykiv maloho biznesu vzhe vycherpani. URL: <https://eba.com.ua/finansovi-rezervy-chverti-predstavnykiv-malogo-biznesu-vzhe-vycherpani/>. (accessed: 27 September 2022)
11. Diia. Biznes. Pidtrymka biznesu v umovakh viiny. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime>. (accessed: 3 October 2022)